

МАТЕРІАЛИ

**І МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

“НАУКА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА – ’2006”

21-31 серпня 2006 року

Том 1

Дніпропетровськ
Наука і освіта
2006

ІСТОРІЯ

ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІЯ

Данилець Ю.В.

Ужгородський національний університет

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ (ДАЗО) З ІСТОРІЇ ПРАВОСЛАВНИХ МОНАСТІРІВ В ХХ СТ.

Джерела з історії православних монастирів на Закарпатті необхідно поділити на декілька основних груп. При цьому, групування потрібно здійснювати не тільки за традиційним підходом – неопубліковані або опубліковані джерела, але й за змістом і хронологією. Разом з тим необхідно виділити серед загального масиву джерел групи документів, що характеризують механізм впливу держави на чернецтво і православні монастирі в 1945-1989 рр.

Джерелознавча база з досліджуваної проблеми є значною і неопрацьованою. Важливі матеріали містяться в фондах ДАЗО, архівах православних єпархій, церков і монастирів, особистих архівах священників та ченців, архівах СБУ та державних установ. У даному дослідженні ми зупинимось лише на характеристиці джерел, що містяться у фондах ДАЗО.

Починаючи з радянських часів, науковцями для вивчення історії монастирів та політичних репресій проти чернецтва, залучалися деякі матеріали з наступних фондів ДАЗО: Ф. 151. Правління Мукачівської греко-католицької єпархії в м. Ужгород; Ф. Р – 544. Уповноваженого Ради по справам російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР по Закарпатській області; Ф. Р – 1490. Уповноваженого Ради по справам релігійних культів при Закарпатському облвиконкомі в м. Ужгород.

Зазвичай в історичних роботах радянського часу та періоду незалежності України цим документальними підбірками і вичерпувалася архівно джерельна база. Поза увагою професійних істориків залишилася величезна маса документального матеріалу, як із вище названих фондів так і з інших фондів ДАЗО. Згідно реєстраційних записів в ДАЗО, основна частина документів радянського періоду, що стосуються діяльності православних монастирів і скитів, вченими не проаналізована і не використана в наукових працях. Тому можемо говорити про те, що тільки тепер починається вивчення і використання архівної джерельної бази історії православних монастирів, політичних репресій проти чернецтва та ліквідації релігійних громад.

Майже не вивчалися істориками документи, які розкривають діяльність монастирів і скитів, що містяться у фонді Р. 13. Хустський Міський Народний

Комітет; Ф. Р – 135. Хустський райвиконком; Ф. 109. Міністерство культу, шкіл і народної освіти Карпатської України м. Хуст; Ф. 28. Реферат освіти Підкарпатської Русі в м. Ужгород.

Характеризуючи фонди ДАЗО, які складаються підбірки матеріалів дорадянського періоду, слід зауважити, що вони містять дуже важливі, раніше не досліджені документи. Зокрема це листування з міністерством внутрішніх справ, поліційними, жупанатськими, окружними урядами по питанню організації православної церкви на Підкарпатській Русі і Словаччині в 1920-1930 рр. Окрему групу складають розпорядження Цивільної Управи Підкарпатської Русі по церковним питанням та звіти окружних начальників про релігійний рух в районах. Справи про православний рух в селах Закарпаття першої половини 20-х рр. ХХ ст. з фонду Ф. 151. розкривають складний процес відродження православного руху та утворення монастирів та скитів, конфліктні ситуації з греко-католиками. Тут містяться офіційні звернення православних громад краю про відрив від унії, скарги греко-католицького духовенства єпископу на селян та державні органи.

З-поміж вивчених нами документів фонду Р – 544. на особливу увагу заслуговують: Відомості про кількість православних церков, православних священиків і віруючих по Закарпатській області; Статистичні відомості про церковні молитовні будинки, духовенство і монастирів за 1956 р.; Листування з Радою по справах РПЦ при Раді Міністрів СРСР, уповноваженого Ради по справах РПЦ по УРСР про діяльність монастирів. Рішення місцевих органів про православні монастирі на Закарпатті за 1959 р.; Листування з Радою у справах РПЦ при Раді Міністрів УРСР, Уповноваженим Ради по справам руської православної церкви по УРСР про державні поставки монастирями і скитами продуктів сільського господарства і тваринництва; Скарги та заяви вірників на діяльність місцевої влади, про відновлення діяльності церкви, про ремонт церковних будинків і листування про їх розгляд.

Недослідженим також залишається дуже важливий матеріал, що розкриває соціально-економічну діяльність православних монастирів та скитів на Закарпатті в радянський період, які містяться у фонді Р – 1490. Названий фонд поділяється на чотири описи. Четвертий опис включає матеріали про соціально-економічне становище окремих православних монастирів у радянський час. Тут містяться також важливі документальні дані про кількість православного чернецтва в монастирях і скитах.

Джерельний матеріал з фондів ДАЗО, що стосується проблематики дослідження, можна згрупувати за тематичним принципом. У цьому контексті чіткіше простежуються основні напрямки і механізми реалізації антиправославної політики на Закарпатті в радянський час. Аналіз загального масиву архівних документів засвідчує, що майже в кожному з фондів ДАЗО містяться наступні тематичні блоки матеріалів щодо механізмів формування і реалізації конфесійної політики: 1) документи центральних і республіканських партійно-радянських органів, які визначали і директивно встановлювали головні завдання політики

в СРСР, УРСР та в регіонах, в тому числі й Закарпатті, що стосувалася православних монастирів та скитів; 2) директивні матеріали обласних партійних і державних органів, районним партійним і виконавчим комітетам, з питань діяльності православного чернецтва та православних монастирів і скитів.

Таким чином, джерельна база, що міститься у фондах ДАЗО має значний обсяг. Документи розкривають складний процес становлення православного чернецтва на Закарпатті на початку ХХ с., організацію монастирів та скитів, ліквідацію чернечих громад та репресії проти їх членів, відродження з руїн монастирського життя наприкінці ХХ ст.

Герасименко М.В.

Херсонський державний аграрний університет

ДІЯЛЬНІСТЬ ЗЕМСТВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ З ОРГАНІЗАЦІЇ АКУШЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

В історії земської медицини питання організації акушерської допомоги населенню залишається майже не вивченим. Основною причинною цьому є констатація авторитетними дослідниками земств того факту, що “ у відношенні родопомочі земствами нічого не зроблено”. Проте, лише сама констатація положення не дозволяє зрозуміти чому, досягнувши значних результатів у різних напрямках медичного обслуговування, земські заклади не зуміли зорганізувати й повивальну справу на належному рівні. Роз’яснити дану ситуацію у певній мірі може запропоноване повідомлення, в якому розкривається процес улаштування акушерської допомоги в найбільш передових у медичному відношенні земствах Півдня України.

В архівних матеріалах майже відсутні відомості про акушерок й офіційно організовану медичну допомогу вагітним, породіллю та новонародженим у південному регіоні України напередодні земської реформи. Із тих небагатьох джерел, які дають певну інформацію про даний напрямок лікувально-профілактичної роботи, можна з’ясувати лише те, що лікарські управи в кожному місті мали по одній акушерці, тобто біля десяти на губернію, і, що їхня заробітна плата коливалася в межах 40-50 руб. на рік. Як конкретно здійснювалася ними родопоміч, свідчень немає.

Пологових будинків, або спеціальних відділень при лікарнях у доземський період на Півдні України не існувало. Народжувати дітей жінкам доводилося у власних будинках, де були відсутні елементарні санітарні умови. Таким чином, немовлята та їхні матері наражалися на небезпеку заразитися різними інфекційними захворюваннями. Тим більше, що антисептика й асептика не були відомі на той час навіть широкому колу медиків. Через поганий стан здоров’я багатьох майбутніх мам, підірваного тяжкими умовами життя та праці, самі пологи часто проходили з ускладненнями. У таких випадках акушерки мало чим